

Πρόλογος

Το βιβλίο «Εισαγωγή στην Έρευνα με Βάση την Τέχνη» είναι το πρώτο που είναι αποκλειστικά αφιερωμένο στην «έρευνα με βάση την τέχνη». Το 2008, οι J. Gary Knowles και Ardra L. Cole κυκλοφόρησαν το «Εισαγωγή στη Μεθοδολογία των Τεχνών στην Ποιοτική Έρευνα», μια πρωτοποριακή έκδοση που καταγράφει διάφορες προσεγγίσεις στη χρήση των τεχνών στην έρευνα. Επικροτώ αυτούς τους συντάκτες και τους συντελεστές τους¹. Ωστόσο, καθώς έχει σημειωθεί μεγάλη ανάπτυξη στον τομέα αυτό την τελευταία δεκαετία, είναι καιρός για ένα νέο βιβλίο. Επέλεξα να χρησιμοποιήσω τον ευρέως χρησιμοποιούμενο όρο «έρευνα με βάση την τέχνη» ως ένα μέσο περαιτέρω νομιμοποίησης αυτής της προσέγγισης στην έρευνα. Ακριβώς όπως υπάρχουν βιβλία αφιερωμένα στην ποσοτική, ποιοτική και μεικτή ερευνητική μέθοδο, θεώρησα ότι ήταν σημαντικό να δημοσιεύσω ένα βιβλίο για την «έρευνα με βάση την τέχνη», έναν γενικό όρο για ένα εύρος προσεγγίσεων στην έρευνα που χρησιμοποιεί τις δημιουργικές τέχνες.

Σε προσωπικό επίπεδο, επίσης, αυτή ήταν η κατάλληλη στιγμή για να ανταποκριθώ σε αυτήν την πρόκληση, η οποία περιελάμβανε τη σύλληψη της ιδέας οργάνωσης του βιβλίου, τη συνεργασία με κορυφαίους αλλά και ανερχόμενους επαγγελματίες στον τομέα και τη σκέψη του τρόπου με τον οποίο μπορούσα να διαμορφώσω το κεντρικό μήνυμα του βιβλίου μέσω του εισαγωγικού και του τελικού κεφαλαίου. Η πρώτη έκδοση του βιβλίου μου «Η Μέθοδος Συναντά την Τέχνη: Ερευνητική Πρακτική Με Βάση την Τέχνη» κυκλοφόρησε το 2008 και από τότε είχα την τύχη να συναντηθώ και να συνεργαστώ με ερευνητές βασισμένους στην τέχνη σε συνέδρια και πανεπιστήμια, καθώς και σε διαδικτυακά φόρουμ, σε όλο τον κόσμο. Αυτές οι εμπειρίες μου έδωσαν μια ευρεία εικόνα του τομέα —το καταπληκτικό έργο που γίνεται, και τις προκλήσεις που συνεχίζει να αντιμετωπίζει η κοινότητά μας. Με βάση αυτές τις εμπειρίες, θεώρησα πως βρισκόμουν στην κατάλληλη θέση για να αναλάβω αυτό το έργο.

Έχοντας υπόψη τους καθηγητές και τους φοιτητές, το βιβλίο «Εισαγωγή στην Έρευνα με Βάση την Τέχνη» έχει σχεδιαστεί για να είναι εξαιρετικά φιλικό προς τον χρήστη. Είναι γεμάτο με κεφάλαια μεθόδων διαφορετικών ειδών. Αυτό που συχνά χρειάζονται οι αναγνώστες είναι περισσότερα κεφάλαια σχετικά με τις πραγματικές μεθόδους που περιλαμβάνουν μεθοδολογικές οδηγίες και παραδείγματα, τα οποία

παρέχει το συγκεκριμένο βιβλίο στο οποίο επίσης, δίδεται μεγάλη προσοχή σε πρακτικά ζητήματα, όπως η αξιολόγηση, η συγγραφή, η ηθική και η δημοσίευση. Οι συντελεστές έχουν διαμορφώσει τα κεφάλαιά τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι φιλικά προς τον αναγνώστη περιορίζοντας τη χρήση της ορολογίας, παρέχοντας μεθοδολογικές οδηγίες, όταν χρειάζεται, και προσφέροντας ισχυρά ερευνητικά παραδείγματα τόσο από το δικό τους έργο όσο και από το έργο άλλων.

Αυτό το βιβλίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κύρια ύλη ανάγνωσης σε μαθήματα βασισμένα στην τέχνη ή καλλιτεχνικές μορφές έρευνας και επίσης σε ένα εύρος μαθημάτων στην καλλιτεχνική εκπαίδευση, τις δημιουργικές θεραπείες μέσω της τέχνης, την ποιοτική έρευνα και τις ερευνητικές μεθόδους, καθώς και σε μαθήματα αφιερωμένα στην εκπόνηση διατριβών. Αυτό το βιβλίο θα είναι επίσης χρήσιμο στην έρευνα σε μεμονωμένους αποφοίτους και ερευνητές που ενδιαφέρονται για προσεγγίσεις βασισμένες στην τέχνη.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Στο γραμματικό γένος που αποδίδει το «αρσενικό» στις καταλήξεις ως "περιεκτικός" ή "γενικός" τύπος συμπεριλαμβάνονται όλα τα έμφυλα υποκείμενα.

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση

Σε πολλούς αναγνώστες ίσως ακούγεται οξύμωρο το σχήμα «έρευνα και τέχνη» ή ακόμα πιο παράλογη η σύζευξη επιστήμης και τέχνης. Ίσως σκεφτούν πως πρόκειται για ακόμα έναν αβάσιμο, καινοφανή νεωτερισμό που ακολουθεί τον συρμό της εποχής μας. Παρόλ' αυτά, τα τελευταία χρόνια, στο Ρέθυμνο, τους θερινούς μήνες, τρεις φίλοι και συνάδελφοι ο Αντώνης, ο Βασίλης και ο Κωστής, συζητούν και ανταλλάσσουν απόψεις σχετικά με τις προκλήσεις της εποχής στην έρευνα, στην επιστήμη, στην τέχνη και στην εκπαίδευση. Σε αρκετές περιπτώσεις, φτάνουν σε αδιέξοδα και απογοητεύσεις, σε κορυφώσεις και τομές. Κυρίως, όμως, με τη συνομιλία τους αυτή επισημαίνουν το αυξημένο ενδιαφέρον της επιστημονικο-τεχνολογικής και καλλιτεχνικής κοινότητας διεθνώς για την ακαδημαϊκή έρευνα με βάση την τέχνη. Άλλες φορές κουβεντιάζουν για το πώς στα μαθήματά τους, στη Σχολή Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Κρήτης και στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, μπορούν να αξιοποιήσουν τα μέσα και τις δυνατότητες της τέχνης για να έχουν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα, δίνοντας ταυτόχρονα μεγάλη έμφαση στην ερευνητική διάστασή της, και αυτό γιατί τους απασχολεί έντονα η αναζήτηση ενός σύγχρονου κοινού οράματος για την εκπαίδευση, την επιστήμη και τέχνη που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του 21ου αιώνα. Με κάθε ευκαιρία, ανταλλάσσουν απόψεις που τους συνεπαίρνουν και τους κινητοποιούν. Επιχειρηματολογούν, αναζητούν λύσεις και προτείνουν κοινές δράσεις, εκθέσεις, συνέδρια, επιμορφωτικά προγράμματα κ.ά. Ανάμεσα στις πολλές ιδέες και προτάσεις που ανέπτυσαν κατά καιρούς διαπιστώθηκε πως, σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, η συζήτηση για τη σύζευξη της τέχνης με την επιστήμη διεξάγεται ευκαιρικά και χωρίς επαρκή τεκμηρίωση. Η διαπίστωση αυτή τους οδήγησε στην αναζήτηση του τρόπου με τον οποίο μπορούν να δημιουργηθούν οι θεωρητικές προϋποθέσεις που θα διαμορφώσουν ένα λυσιτελές υπόβαθρο τεκμηρίων, μεθοδολογιών και καλών πρακτικών. Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα της αναθεώρησης της ίδιας της εκπαίδευσης, καθώς και της μεθοδολογίας της έρευνάς της μέσω της τέχνης, κατέληξαν ότι λειτουργεί αλληλοτροδοφοτικά. Προσφέρει πλούσια ερευνητικά εργαλεία για τη σε βάθος κατανόηση των κοινωνικο-πολιτισμικών χαρακτηριστικών της παιδαγωγικής επιτέλεσης, αναβαθμίζοντας γόνιμα, όχι μόνο τις δυνατότητες της ερευνητικής κοινότητας, αλλά και ανατροφοδοτώντας την ίδια την καλλιτεχνική έκφραση.

Εδώ, βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι η προσέγγιση για την ενιαία αναζήτηση της γνώσης μέσα από την τέχνη και την επιστήμη δεν είναι και τόσο καινούρια. Ήδη στο μακρινό παρελθόν, εντοπίζουμε τη θεμελιώδη αναφορά του Αριστοτέλη πως η επιστήμη και η τέχνη συμβάλουν καθοριστικά και με ίσους όρους στην αναζήτηση της αλήθειας. Επίσης, την εποχή της Αναγέννησης, ο Da Vinci (1452–1519) μιλούσε για την επιστημονικο-μαθηματική και ερευνητική αξία της ζωγραφικής στο περίφημο βιβλίο του *Tractato Bella Pitura*. Οι σχεδιαστικές μελέτες και τα κείμενά του πιστοποιούν αυτή τη διάσταση. Επιπλέον, ο John Constable (1776–1837) ισχυριζόταν ότι διεξήγαγε πειράματα φυσικής με τα τοπία του, «...όλα τα έργα ζωγραφικής πρέπει να θεωρούνται πειράματα φυσικής». Λίγο αργότερα, ο Paul Cezanne (1839–1906) αναφέρονταν στην έννοια της αβεβαιότητας σε ό,τι αφορά την παρατήρηση της φύσης, πολύ πριν ο κορυφαίος φυσικός Werner Heisenberg (1901–1976) διατυπώσει την αρχή της αβεβαιότητας ή απροσδιοριστίας. Επίσης, ο Pablo Picasso, στις αρχές του 20ού αιώνα των μεγάλων αλλαγών και ανακαλύψεων, έλεγε ότι «οι πίνακες είναι έρευνα και εμπειρία. Ποτέ δεν κάνω έναν πίνακα σαν να ήταν έργο τέχνης. Πάντα πρόκειται για μια έρευνα. Ψάχνω συνεχώς και μέσα σ' αυτήν την αναζήτηση υπάρχει μια λογική αλληλουχία». Τα σχετικά παραδείγματα φιλοσόφων, επιστημόνων και καλλιτεχνών που αντιλαμβάνονται την ερευνητική και γνωστική διάσταση της τέχνης είναι πολλά. Αυτό ενθαρρύνει να προσπελάσουμε ολόκληρη την ιστορία της τέχνης σαν μια εναλλακτική ιστορία της έρευνας και της γνώσης για τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος έβλεπε και βλέπει τον φαινόμενο κόσμο και τη σχέση του με αυτόν.

Σήμερα, στη χώρα μας, είναι σημαντικό η σχέση μεταξύ επιστήμης, τέχνης και κοινωνίας να αναθεωρηθεί, καθώς δεν είμαστε επαρκώς συγχρονισμένοι με τις διεθνείς εξελίξεις. Ωστόσο, αρκετοί καλλιτέχνες έχουν ήδη αρχίσει να συνεργάζονται σταδιακά με επιστήμονες σε όλους τους κλάδους για να εκφράσουν από κοινού μια διαφορετική και εναλλακτική ματιά για την εκπαίδευση και μια διαφορετική προσέγγιση του κόσμου και των πολλαπλών οπτικών του.

Η μετάφραση του παρόντος βιβλίου αποτέλεσε μια μεγάλη πρόκληση και μια ευκαιρία. Έρχεται να καλύψει ένα μεγάλο κενό στην ελληνική βιβλιογραφία αναφορικά με την έρευνα με βάση την τέχνη. Ενσωματώνει πλούσιες αναφορές σε όλα τα είδη, δίνοντας έμφαση σε πρακτικά ζητήματα, όπως η εκπόνηση, η αξιολόγηση, η ηθική, η δημοσίευση και η δεοντολογία που διέπει αυτού του τύπου την έρευνα. Πρόθεσή μας είναι η γονιμοποίηση της ελληνικής ακαδημαϊκής, ερευνητικής και καλλιτεχνικής κοινότητας με νέα παραδείγματα, θεωρήσεις και διεργασίες με τα μέσα και τις δυνατότητες των ερευνητικών μεθοδολογιών με βάση την τέχνη.

Η Patricia Leavy έχει μια πλούσια συγγραφική δραστηριότητα. Είναι η συγγραφέας και συντάκτρια πάνω από τριάντα βιβλίων και η δημιουργός δέκα αντίστοιχων σειρών βιβλίων. Το παρόν βιβλίο της αποτελεί μια ενδελεχή πραγμάτευση ενός μεγάλου αριθμού ερευνητικών παραδειγμάτων που σχετίζονται με την τέχνη και τον

ερευνητικό σχεδιασμό. Παρακολουθεί σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο τα ζητήματα εγκυρότητας και νομιμοποίησης που εύλογα εγείρονται σε αντιδιαστολή με τις «αποδεκτές» αντιλήψεις για τα ζητήματα της έρευνας. Διερευνά τη φύση, τον ρόλο και τον σκοπό που διαδραματίζουν όλων των μορφών οι τέχνες στο πεδίο των ποιοτικών μεθοδολογιών έρευνας και στο πλαίσιο των διεπιστημονικών και πολυτροπικών/πολυεπίπεδων προσεγγίσεων. Τέλος, άρει επιστημολογικές ιδεοληψίες και ερευνητικούς δογματισμούς.

Έτσι, η έρευνα με βάση την τέχνη καθίσταται ένας γενικός όρος-ομπρέλα που υποδηλώνει τις ερευνητικές στρατηγικές, οι οποίες αναζητούν τρόπους αξιοποίησης της ανθρώπινης εμπειρίας χρησιμοποιώντας το φάσμα όλων των τεχνών. Αυτού του είδους οι ερευνητικές στρατηγικές θεμελιώνονται στη μορφή και το περιεχόμενο των τεχνών, των ανθρωπιστικών και φυσικών επιστημών, προκειμένου να αξιοποιηθούν τα μέσα και τις δυνατότητες των τεχνών στην επιστημονική έρευνα για να αναπτυχθούν μεθοδολογικές ερευνητικές προσεγγίσεις στη βάση νέων διεπιστημονικών, δια-επιστημονικών και δια-καλλιτεχνικών οντολογικών και μεθοδολογικών διερωτημάτων και παραδοχών σχετικά με τη φύση, την εγκυρότητα και την αξιοπιστία της έρευνας εν γένει. Η έρευνα με βάση την τέχνη αντιπροσωπεύει ένα ευρύ και ποικιλόμορφο πεδίο ερευνητικών δυνατοτήτων καθώς και ένα αναδυόμενο σύνολο μεθόδων που θέτουν υπό αμφισβήτηση τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ «επιστήμης» και «τέχνης». Η διασταύρωση, ή ακόμα καλύτερα η επανένωση της επιστήμης με την τέχνη θέτει νέα ερωτήματα, προβληματισμούς και απορίες για το πώς μπορεί να δημιουργηθεί νέα έγκυρη και αξιόπιστη γνώση.

Το παρόν βιβλίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μια εμπειριστατωμένη και συστηματική εισαγωγή στον κόσμο της έρευνας με βάση την τέχνη. Είναι κατάλληλο για καινοτόμους και τολμηρούς ερευνητές και διδάσκοντες σε Α.Ε.Ι. που επιδιώκουν να απαγκιστρωθούν από τις νόρμες και τους δογματισμούς της τυποποιημένης ακαδημαϊκής έρευνας και αναζητούν νέους, συμμετοχικούς και δημιουργικούς τρόπους διερεύνησης, δόμησης, ανάλυσης, ερμηνείας και διάχυσης της γνώσης. Απευθύνεται, επίσης, σε προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές και ερευνητές των Τμημάτων: Αρχιτεκτονικής, Εικαστικών Τεχνών, Θεατρικών Σπουδών, Κοινωνιολογίας, Ανθρωπολογίας, Παιδαγωγικών Τμημάτων, Μουσικών Σπουδών, Ψυχολογίας, Επιστημών Υγείας, Οικονομίας, Γραφιστικών Τεχνών, Φωτογραφίας, Χορού και Κινηματογράφου.

Οι επιμελητές

Εισαγωγή στην Έρευνα με Βάση την Τέχνη

• **Patricia Leavy**

Το σύμπαν αποτελείται από ιστορίες, όχι από άτομα.
—MURIEL RUKEYSE

Η τέχνη, στις κορυφαίες στιγμές της, έχει την ικανότητα να διαθέτει τόσο αμεσότητα όσο και διάρκεια. Είναι άμεση, καθώς μπορεί να προσελκύσει την προσοχή μας, να μας προκαλέσει ή να μας συνεπάρει. Η ανταπόκρισή μας μπορεί να είναι ενστικτώδης, συναισθηματική και ψυχολογική πριν ακόμα χαρακτηριστεί διανοητική. Επιπλέον, η τέχνη έχει την δύναμη να δημιουργεί εντυπώσεις που μένουν βαθιά χαραγμένες στη μνήμη και αντέχουν στο πέρασμα του χρόνου. Μια πρόσφατη έρευνα στις νευροεπιστήμες, την οποία αναλύω εν συντομία, υποστηρίζει ότι η τέχνη μπορεί να είναι μια ασυναγώνιστη στην ενθάρρυνση της ενασχόλησης με αυτήν σε βάθος, στη δημιουργία εντυπώσεων που αντέχουν στον χρόνο, η οποία, ως εκ τούτου, διαθέτει απεριόριστες δυνατότητες αξιοποίησης στην εκπαίδευση.

Ενώ οι τέχνες αυτές καθεαυτές διαθέτουν μεγάλη αξία, καθαρά για λόγους καλλιτεχνικής έκφρασης και πολιτισμικού εμπλουτισμού, είναι επίσης ανεκτίμητης αξίας στις ερευνητικές κοινότητες όλων των πανεπιστημιακών τομέων. Πώς λοιπόν οι ερευνητές αποφασίζουν ποιο θα είναι το αντικείμενο μελέτης τους; Πώς καθορίζουν την ορθότερη δυνατή πορεία για να επιτύχουν κάτι τέτοιο; Πώς μοιράζονται με τους άλλους τις γνώσεις που αποκόμισαν; Με ποιους τις μοιράζονται; Ο Elliot Eisner, καθηγητής εικαστικών τεχνών (1997, σελ. 8), σημείωσε ότι «η ικανότητά μας να διερωτόμαστε διεγείρεται από τα εργαλεία και τις μορφές έκφρασης με τα οποία έχουμε εξοικειωθεί».

Παρατήρησε, μάλιστα, ότι αναζητούμε «αυτό που γνωρίζουμε πως θα εντοπίσουμε» (σελ. 7). Η Sharlene Hesse-Biber και εγώ (Hesse-Biber & Leavy, 2006, 2008) προτείνουμε ότι οι ερευνητές πρέπει «να προσεγγίσουν τα πράγματα διαφορετικά» προκειμένου να θέσουν νέα ερωτήματα ή να αναπτύξουν νέες ιδέες. Οι ερευνητές που αξιοποιούν τη δύναμη των τεχνών, το κάνουν για τη δημιουργία νέων τρόπων θέασης, σκέψης και επικοινωνίας. Έτσι, λειτουργώντας σωρευτικά, θεμελίωσαν έναν νέο τομέα: τη μεθοδολογία έρευνας με βάση την τέχνη (EBT).

Η EBT είναι το αποτέλεσμα της διασταύρωσης της τέχνης με την επιστήμη. Από ιστορικής άποψης, η τέχνη και η επιστήμη έχουν τοποθετηθεί εσφαλμένα σε αντίθετους μεταξύ τους πόλους. Ωστόσο, η τέχνη και η επιστήμη παρουσιάζουν εγγενείς ομοιότητες ως προς την προσπάθειά τους να εξερευνήσουν, να διαφωτίσουν και να αναπαραστήσουν πτυχές της ανθρώπινης ζωής, της κοινωνίας, καθώς και του φυσικού κόσμου στον οποίο ανήκουμε (Leavy 2009, 2015). Η EBT αξιοποιεί και συνδυάζει τη δημιουργική παρόρμηση και τους σκοπούς της καλλιτεχνικής και επιστημονικής πρακτικής.

Τι είναι η EBT;

Η EBT είναι μια διεπιστημονική προσέγγιση για την απόκτηση γνώσεων, η οποία συνδυάζει τις αρχές των δημιουργικών τεχνών σε ερευνητικό πλαίσιο (Leavy, 2009, 2015, McNiff 2014, Κεφάλαιο 2, παρών τόμος). Έχω περιγράψει τις πρακτικές της EBT ως μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται από τους ερευνητές σε οποιαδήποτε ή όλες τις φάσεις της έρευνας, συμπεριλαμβανομένης της διατύπωσης προβλημάτων, της δημιουργίας δεδομένων ή περιεχομένου, της ανάλυσης, ερμηνείας και αναπαράστασης (Leavy, 2009, 2015). Τα εργαλεία αυτά προσαρμόζουν τις αρχές των δημιουργικών τεχνών προκειμένου να αντιμετωπίσουν ολιστικά όποια ερευνητικά ερωτήματα ανακύπτουν. Επομένως, σε αυτή τη διαδικασία έρευνας συμμετέχουν ερευνητές που ασχολούνται με την τέχνη ως μέσο δόμησης γνώσεων (McNiff, 2014, Κεφάλαιο 2, παρών τόμος). Οι πρακτικές έρευνας δικαιολογούνται από την πεποίθηση ότι οι τέχνες και οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες μπορούν να διευκολύνουν την επίτευξη κοινωνικών και επιστημονικών στόχων (Jones, 2010). Οι πρακτικές με βάση τις τέχνες μπορούν να αξιοποιήσουν οποιαδήποτε μορφή τέχνης και τρόπους αναπαράστασης που περιλαμβάνουν μεν, αλλά δεν περιορίζονται, σε λογοτεχνικά είδη (δοκίμια, διηγήματα, νουβέλες, μυθιστορήματα, πειραματική γραφή, σενάρια, διαλόγους, ποίηση, παραβολές), ερμηνευτικές μορφές τέχνης (μουσική, τραγούδια, χορός, δημιουργική κίνηση, θέατρο), εικαστικές τέχνες (φωτογραφία, σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ, τέχνη των εγκαταστάσεων, τρισδιάστατη [3-D] τέχνη, γλυπτική, κόμικς, κεντήματα), οπτικοακουστικές τέχνες (ταινίες, βίντεο), πολυμέσα (μυθιστόρημα σε μορφή κόμικς) και πολυμεθοδικές μορφές (που συνδυάζουν δύο ή περισσότερες μορφές τέχνης).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, ενώ χρησιμοποιώ τον όρο «έρευνα με βάση την τέχνη» για να κατηγοριοποιήσω τις ερευνητικές δραστηριότητες που περιέγραψα συνοπτικά, υπάρχουν πολυάριθμοι, εξίσου έγκυροι, όροι που χρησιμοποιούν οι επαγγελματίες για να περιγράψουν τις καλλιτεχνικές μορφές έρευνας. Ο Πίνακας 1.1 απεικονίζει πολλούς από τους όρους που εμφανίζονται στη βιβλιογραφία.

Μερικοί συγγραφείς αναφέρουν συνοπτικά τις λεπτές διαφορές μεταξύ αυτών των όρων (Chilton & Leavy, 2014, Leavy, 2015). Ενώ οι ισχυρισμοί αυτοί είναι βάσιμοι, η συνεχής προσπάθεια χαρακτηρισμού αυτού του έργου έχει προκαλέσει σύγχυση, δυσκολία στη σύνθεση του έργου που έχει εκπονηθεί και έχει θέσει προκλήσεις σε μεταπτυχιακούς φοιτητές που προσπαθούν να τεκμηριώσουν τη διπλωματική τους εργασία (Chilton & Leavy, 2014, Finley, 2011, Leavy, 2015, Ledger & Edwards, 2011, McNiff, 2011, Sinner, Leggo, Irwin, Gouzouasis, & Grauer, 2006). Ως εκ τούτου, υιοθετώ τον δημοφιλή όρο «έρευνα με βάση την τέχνη». Πρόθεσή μου είναι να χρησιμοποιήσω αυτόν τον όρο για να περιγράψω μια κατηγορία-ομπρέλα που περιλαμβάνει όλες τις καλλιτεχνικές προσεγγίσεις στην έρευνα. Επιπλέον, σημειώθηκαν και ορισμένοι άλλοι όροι σε αυτό το εγχειρίδιο, συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαίων στο Μέρος 1 που αφιερώθηκαν στην *a/r/t/-ography* και την «επιτελεστική κοινωνική επιστήμη», οι οποίοι διαθέτουν ισχυρές ερευνητικές κοινότητες στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινότητας της EBT.

Μάλιστα, ένα θέμα συζήτησης στην ερευνητική κοινότητα είναι εάν η EBT αποτελεί πρότυπο. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η EBT είναι ένα μεθοδολογικό πεδίο εντός του ποιοτικού παραδείγματος, ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι είναι δικό της πρότυπο, ότι αποτελεί ένα νέο ερευνητικό παράδειγμα. Όπως εξήγησα στη δεύτερη έκδοση του βιβλίου μου *Method Meets Art: Arts-Based Research Practice* (Leavy, 2015), κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η EBT αποτελεί ερευνητικό παράδειγμα. Προς επίρρωση αυτού του ισχυρισμού, η Gioia Chilton και εγώ έχουμε γράψει (Chilton & Leavy, 2014) ότι η EBT απαιτεί μια νέα οπτική και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα. Ο James Haywood Rolling (2013), η Nancy Gerber και οι συνάδελφοί τους (2012) προβάλλουν, επίσης, το επιχείρημα ότι η EBT αποτελεί παράδειγμα. Η Lorri Neilsen (2004) διακρίνει εμμέσως την EBT από την ποιοτική έρευνα, υποδηλώνοντας ότι η EBT χρησιμοποιεί μια προσέγγιση «μη θεμελιωμένης θεωρίας», σε αντίθεση με την προσέγγιση της «θεμελιωμένης θεωρίας» στην οποία βασίζεται κάποια ποιοτική έρευνα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1 Μερική λεξικογράφηση των όρων για τη μεθοδολογία με βάση την τέχνη στην αγγλική και ελληνική γλώσσα.

A/r/t/ography Art/research/teaching-ography (Τέχνη/ έρευνα/ διδασκαλία/-δημιουργικό ερευνητικό έργο)	Arts-based educational research (ABER) - Εκπαιδευτική έρευνα με βάση την τέχνη
Alternative forms of representation – Εναλλακτικές μορφές αναπαράστασης ερευνητικών δεδομένων	Arts-based health research (ABHR) – Έρευνα των Επιστημών Υγείας με βάση τις τέχνες
Aesthetically based research – Έρευνα με βάση την αισθητική	Arts-based research practices – Ερευνητικές πρακτικές με βάση την τέχνη
Aesthetic research practice – Αισθητική ερευνητική πρακτική	Arts-informed inquiry – Έρευνα που ενημερώνεται από τις τέχνες
Art as inquiry – Η τέχνη ως έρευνα	Arts-informed research – Έρευνα που ενημερώνεται από τις τέχνες
Art practice as research – Η καλλιτεχνική πρακτική ως έρευνα	Critical arts-based enquiry – Κριτική έρευνα με βάση τις τέχνες
Art-based inquiry – Έρευνα με βάση την καλλιτεχνική δημιουργία	Living enquiry – Διά ζώσης έρευνα
Art-based research – Έρευνα με βάση την τέχνη	Performative enquiry – Επιτελεστική έρευνα
Artistic inquiry – Καλλιτεχνική έρευνα	Performative social science (PSS) – Επιτελεστική κοινωνική επιστήμη
Arts-based research (ABR) – Έρευνα με βάση την τέχνη (EBT)	Poetic science – Ποιητική επιστήμη
Arts-based social research (ABSR) – Κοινωνική έρευνα με βάση την τέχνη	Practice-based research – Έρευνα με βάση την πρακτική
Arts-based qualitative inquiry – Ποιοτική έρευνα με βάση την τέχνη	Research-based art (RBA) – Τέχνη με βάση την έρευνα
Arts in qualitative research – Οι τέχνες στην ποιοτική έρευνα	Scholartistry – Υβριδική μορφή έρευνας που συνδυάζει την τέχνη, την εκπαίδευση και τις Κοινωνικές Επιστήμες
	Transformative inquiry through art – Μετασχηματίζουσα έρευνα μέσω της τέχνης
<i>Σημείωση:</i> Από τους Chilton & Leavy (2014). Copyright © Oxford University Press. Προσαρμογή και επικαιροποίηση κατόπιν αδείας.	

Ενώ το επόμενο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη φιλοσοφία της EBT, είναι σημαντικό να εξηγήσουμε εν συντομία πώς αντιλαμβανόμαστε αυτό το παράδειγμα. Από επιστημονικής άποψης, η EBT θεωρεί ότι οι τέχνες μπορούν να δημιουργήσουν και να

μεταδώσουν νόημα (Barone & Eisner, 2012). Η EBT βασίζεται στην *αισθητική γνώση* ή, όπως προτείνει η Nielsen (2004), στην «αισθητική εργασία». Σε σχέση με την αισθητική ή την «ομορφιά» του ίδιου του ερευνητικού προϊόντος, η ομορφιά που προκαλεί η EBT συνδέεται ρητά με τον τρόπο που ενθαρρύνει την ανακλαστικότητα και την ενσυναίσθηση στον καταναλωτή (και τον ερευνητή) (Dunlop, 2001). Η αισθητική συνδέεται με την προαγωγή της φροντίδας και της ενσυναίσθησης (McIntyre, 2004). Η EBT βασίζεται σε μια φιλοσοφία που ο Gerber και οι συνάδελφοί του (2012, σελ. 41) παρουσιάζουν ως εξής:

- Αναγνωρίζει ότι η τέχνη έχει την ικανότητα να μεταδίδει την αλήθεια/-ες ή να συμβάλει στην επίγνωση (τόσο του εαυτού μας όσο και των άλλων).
- Αναγνωρίζει ότι η χρήση των τεχνών είναι καθοριστική για την επίτευξη της γνώσης του εαυτού μας και των άλλων.
- Εκτιμά την αξία των προ-λεκτικών μεθόδων γνώσης.
- Περιλαμβάνει πολλούς τρόπους γνώσης, όπως η αισθητηριακή, η κιναισθητική και η φαντασιακή γνώση.

Οι φιλοσοφικές θεωρήσεις καθορίζουν ένα «αισθητικό διυποκειμενικό παράδειγμα» (Chilton, Gerber & Scotti, 2015). Η αισθητική χρησιμοποιεί αισθητηριακούς, συναισθηματικούς, αντιληπτικούς, κιναισθητικούς, απτικούς και φαντασιακούς τρόπους γνώσης (Chilton et al, 2015, Cooper, Lamarque & Sartwell, 1997, Dewey, 1934, Harris-Williams, 2010, Langer, 1953, Whitfield, 2005).

Η φιλοσοφία της EBT επηρεάζεται επίσης έντονα από τις φιλοσοφικές αντιλήψεις περί «σώματος» και, συγκεκριμένα, από την πρόοδο της ενσώματης θεωρίας και της φαινομενολογίας. Η «διυποκειμενικότητα» αναφέρεται στη σχεσιακή ιδιότητα των τεχνών ως γνώση, καθώς δημιουργούμε νοήματα σε σχέση με τους άλλους, αλλά και σε σχέση με τη φύση (Conrad & Beck, 2015).

Μια σύντομη ιστορική αναδρομή της EBT

Ο όρος «έρευνα με βάση την τέχνη» έκανε την εμφάνισή του στις αρχές της δεκαετίας του 1990 από τον Eisner και από τότε έχει εξελιχθεί σε βασική κατηγορία ερευνητικής μεθόδου. Ωστόσο, ορισμένες μεγαλύτερες μεταβολές που έλαβαν χώρα τις προηγούμενες δεκαετίες προετοίμασαν το έδαφος για την EBT. Συγκεκριμένα, η ανάπτυξη θεραπειών μέσω των δημιουργικών τεχνών, η πρόοδος στη μελέτη των τεχνών και της μάθησης (κυρίως στις νευροεπιστήμες) και οι εξελίξεις στην ποιοτική έρευνα έχουν επηρεάσει την εμφάνιση της EBT κατά την ιστορική αυτή περίοδο.